

Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Recent Period Turkish Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

 Açık Erişim | Open Access

Yeniden Millî Mücadele Dergisi'nin Bülent Ecevit'e Bakışı (1970-1972)

The Perspective of Yeniden Millî Mücadele Journal on Bülent Ecevit (1970-1972)

Süleyman Aşık¹ & Ali Şahin²

¹ İzmir Bakırçay Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, İzmir, Türkiye

² Kuruma bağlı değildir/non affiliated

Öz

Türk siyasi hayatının kırılma anlarından biri olan 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi, kendisinden sonraki dönemleri derinden etkilemiş bir hadisedir. Darbe sonrası hazırlanan anayasa ile sosyalistler tarihte ilk defa olarak Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile 1965 yılındaki genel seçim sonucunda Meclis'te temsiliyet hakkı elde etmiştir. Bu gelişmenin en çok etkilediği parti Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) olmuştur. CHP, TİP'in sosyalist anlatısından ayrılmak için 1965'teki genel seçim öncesinde Ortanın Solu düşüncesini geliştirmiştir. Ortanın solu, parti içerisinde ayrışma yaratmış, CHP'nin merkez parti olarak kalmasını isteyenler olmakla birlikte, Ortanın Solunun parti için daha ideal bir pozisyon olduğunu savunanlar da olmuştur. CHP'yi komünist ideolojinin temsilcisi olarak kabul eden ve 1970 yılında yayın hayatına başlayan Yeniden Millî Mücadele Dergisi (YMM) Ortanın Solu düşüncesi üzerinden onun en önde gelen temsilcisi CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit'i çok sert bir şekilde tenkit etmiştir. YMM, CHP'de bir değişim başlatan Ecevit'i hem Ortanın Solu ve komünistlik iddiaları hem de CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ile 12 Mart 1971 Askerî Muhtırası sonrası girdiği ideolojik mücadele sonrası 1972'de genel başkan seçilerek CHP tarihine "Üçüncü Adam" olarak geçtiği süreç üzerinden ele almıştır. Bu çalışmada YMM dergisinin, çıkmaya başladığı 1970 yılından Bülent Ecevit'in 1972'de CHP genel başkanı seçildiği ve CHP tarihinde bir kırılma anı olarak değerlendirilebilecek bu değişim sürecinde Ecevit'e bakışı, kaleme alınan yazılar üzerinden değerlendirilecektir. Ayrıca, dönemi ele alan telif eserler ve diğer süreli yayınlarla da bu iki yıllık dönem bütüncül bir şekilde ortaya konmaya çalışılacaktır.

Abstract

The May 27, 1960 Military Coup, one of the turning points in the political life of Türkiye, is an event that profoundly affected subsequent periods. Through the constitution drafted after the coup, socialists gained the right to representation in Parliament for the first time in history with the Workers' Party of Türkiye (TİP) following the 1965 general elections. The party most affected by this development was the Republican People's Party (CHP). In order to differentiate itself from the socialist narrative of TİP, the CHP developed the concept of Left of Center prior to the 1965 general elections. The Left of Center concept created a division within the party; while some desired the CHP to remain a centrist party, others argued that the Left of Center was a more ideal position. Yeniden Millî Mücadele Journal (YMM), which commenced publication in 1970 and regarded the CHP as the representative of communist ideology, harshly criticized its most prominent advocate, CHP Secretary General Bülent Ecevit, over the Left of Center concept. YMM analyzed Ecevit, who initiated a transformation within the CHP, through both the allegations of communism surrounding the Left of Center and the process in which he was elected party chairman in 1972 - following his ideological struggle with CHP Chairman İsmet İnönü in the wake of the March 12, 1971 Military Memorandum - thereby going down in CHP history as the Third Man. In this study, the perspective of the YMM journal on Ecevit during this transformation process, which can be considered a breaking point in CHP history, from the journal's inception in 1970 to Ecevit's election as CHP chairman in 1972, will be evaluated through the articles penned

“ Atıf | Citation: Aşık, Süleyman, Şahin, Ali. "The Perspective of Yeniden Millî Mücadele Journal on Bülent Ecevit (1970-1972)." *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları–Recent Period Turkish Studies* 49 (2026): 170-186. <https://doi.org/10.26650/YTA2026-1634230>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2026. Aşık, S. & Şahin, A.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Süleyman Aşık suleyman.asik@bakircay.edu.tr

in the publication. Furthermore, an attempt will be made to present this two-year period in a holistic manner by utilizing secondary literature and other periodicals covering the era.

**Anahtar
Kelimeler**

Yeniden Millî Mücadele Dergisi • Bülent Ecevit • İsmet İnönü • Ortanın Solu • Cumhuriyet Halk Partisi

Keywords

Yeniden Millî Mücadele Journal • Bülent Ecevit • İsmet İnönü • Centre-left • Republican People's Party

Extended Summary

There are two defining and interconnected eras in the global political history of the twentieth century: World War II (1939-1945) and the Cold War (1945-1991). By 1945, world politics had shifted to a bipolar system led by the United States and the Soviet Union. The communist ideology advocated by the USSR was perceived as a dangerous element by the democratic Western Bloc countries. At this juncture, Türkiye, which took its place among the Western democratic nations following the war, defined communism as a perilous and detrimental ideology for its own state and developed methods to combat it. Within the scope of this struggle, the Association for the Struggle against Communism was founded in 1950, while various media organs actively conducted anti-communist campaigns. While developments in this direction were observed during the ten-year rule of the Democrat Party (DP), Turkish politics experienced a sharp rupture with the military coup d'état of May 27, 1960. Through the 1961 Constitution, the limits of freedom of thought were expanded, rendering socialist thinkers more visible. The most striking manifestation of this situation occurred in the 1965 general elections, when the Workers' Party of Türkiye (TİP) gained the right to representation in the Grand National Assembly of Türkiye (TBMM). The party most affected by the presence of the TİP was the Republican People's Party (CHP). During the campaign period preceding the 1965 general elections, the CHP, led by İsmet İnönü, utilized the Left of Center concept to differentiate itself from the TİP; however, the desired electoral outcome was not achieved. Nevertheless, the top leadership of the CHP continued to advocate this concept. The most prominent defender of this stance was CHP Secretary General Bülent Ecevit. This new ideological positioning of the CHP was conflated with communism, particularly by the nationalist and conservative factions. Launched in 1970, the Yeniden Millî Mücadele Journal (YMM), which maintained a nationalist and conservative editorial policy, similarly recognized the CHP as the representative of communist ideology. In particular, YMM directed its most severe criticism toward the party's Secretary General, Ecevit. YMM analyzed Ecevit, who had initiated a transformation within the CHP, through the lenses of the Left of Center and alleged communist sympathies, as well as his power struggle with CHP Chairman İnönü in the aftermath of the March 12, 1971 Military Memorandum. This analysis culminated in the process leading to his election as chairman in 1972, an event that secured his place in CHP history as the Third Man. Ecevit, who became increasingly prominent in Turkish politics especially after 1966 and consolidated a distinct support base within the CHP, was evaluated as a Marxist politician from the perspective of YMM. From its inaugural issue in 1970 until Ecevit's election as CHP chairman in 1972, the journal intensively published articles focusing on him. YMM equated the concept of the Left of Center with communism and consistently associated Ecevit's political discourse with this ideology. Opposing not only Ecevit but also İnönü, YMM propagated the view that both figures lacked national concerns and sensitivities, often framing its evaluations of Ecevit through his relationship with İnönü. Furthermore, the journal contended that the CHP, entering a new era under Ecevit's leadership in 1972, would evolve into a structure through which Marxist-Leninist ideology would gain substantial ground in Türkiye. In summary, YMM maintained a categorically adversarial stance against Ecevit from the very beginning. In this study, the period spanning from 1970, when Ecevit was serving as the CHP Secretary General and the journal commenced publication, to his election as chairman in 1972, which triggered significant mobilization within the CHP, is analyzed from an academic perspective through the lens of the YMM journal. In addition to the articles published within the journal, secondary literature and other periodicals providing evaluations of the era were also utilized to present a holistic analysis.

Giriş

Türk siyasi hayatının en belirgin kırılma anlarından biri 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi'dir. Bu darbeyle Demokrat Parti (DP) iktidarı sonlandırılırken, askerî idare yönetimi ele almıştır. Darbeden sonra Türkiye yaklaşık bir buçuk yıl askerî kadrolar tarafından idare edilmiştir. Ancak Türkiye'deki bu yeni dönemin en önemli siyasi aktörü ise Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) olmuştur. 1961 yılında yapılan genel seçimler öncesinde CHP'li yöneticilerin beklentisi tek başına iktidara gelebilmektir. Ancak sonuçlar CHP'nin beklediği gibi olmamış ve seçimde birinci olunmasına karşın tek başına iktidar olunamamıştır. Bu sonucu doğuran unsurların başında Yassıada duruşmalarının adil yargılama ilkesine uygunluğunun toplum tarafından sorgulanması, çıkan idam kararları ve darbenin CHP ile ilişkilendirilmesi gelmektedir.¹ Bu sonuçların ardından CHP, seçimin ikinci partisi olan Adalet Partisi (AP) ile Cumhuriyet tarihinin ilk koalisyon hükümetini kurmuştur. Fakat bu dönemde siyasi istikrar ve yeterli uzlaşa sağlanamadığı için 1965'e kadar toplamda dört farklı koalisyon hükümeti iş başına gelmiştir. Bu süreçte CHP'nin rakiplerinin yaptığı "CHP + Ordu= İktidar" propagandası ile seçmenin istekleriyle uyumlu politikalar geliştirilememesi CHP'nin hanesine eksi olarak işlenmiştir.²

Darbeden sonra yaşanan süreç, CHP'nin değişimini zorunlu kılan birtakım özellikleri içinde barındırmıştır. Bunda bilhassa 1961 Anayasası'nın farklı siyasal düşüncelerin de yasal olarak temsiliyet kazanmasına, sendikal özgürlüklerin önünü açmasına zemin hazırlaması etkili olmuştur. Öyle ki, sosyalist düşüncedeki Türkiye İşçi Partisi (TİP) kurularak siyasi hayatta kendine yer edinebilmiştir.³ Bunda anayasanın parti kurmayı kolaylaştıran düzenlemeleri etkindir. TİP, CHP'nin solunda konumlanmış ve bir "cazibe merkezi" haline gelmiştir. Dolayısıyla bu durum CHP'de dönüşümü/değişimi bir zaruret olarak ortaya çıkarmıştır.⁴ Süreç incelendiğinde, TİP ile CHP'nin sloganlarındaki benzerlikler de dikkat çekicidir.⁵ CHP'deki değişimde dış etken olarak dünyada "detant" yani yumuşama döneminde olunması da etkili olmuştur.⁶

Dünya genelinde 1960'ların ikinci yarısından 1970'lerin başına kadar pek çok ülkede sokak olayları meydana gelmiştir. Bu ülkeler arasında Fransa, İspanya, İtalya, Yunanistan, Cezayir, Senegal, Zambiya ve Hindistan vardır. Ancak toplumların hafızasında en çok yer eden olaylar ise 1968 Mayıs'ında Fransa'da yaşanmıştır.⁷ 1968'de emperyalizm ve kapitalizm karşıtı eylemler, grevler ve işgaller kadın-erkek, işçi-köylü ve gençler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu grupların temel motivasyonu baskı ve sömürü düzeninin son bulmasıydı.⁸ Türkiye'de de görülen eylemlerde ise daha çok öğrenciler ön plandaydı. Üniversitelerde kurulan

¹ Hakkı Uyar, *100 Soruda Cumhuriyet Halk Partisi Tarihçesi (1923-2010)*, Anka Yayınları, Ankara, 2012, s. 90.

² Suna Kili, *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler Siyaset Bilimi Açısından Bir İnceleme*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s. 138.

³ Türk solunun önemli isimlerinden Sadun Aren, TİP kurulana kadar Türkiye'de bütün ilerici hareketlerin Türkiye Komünist Partisi'ne (TKP) mâl edildiğini, TKP'nin illegal, TİP'in ise demokratik sosyalist bir parti olması sebebiyle legal olduğunu belirtmiştir. Bedri Baykam, *68'li Yıllar Tanıklar*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999, s. 12.

⁴ Hakkı Uyar, *İki Darbe Arasında CHP 1960-1971*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017, s. 175.

⁵ Örneğin, TİP "Köylüye Toprak, Herkese İş", derken, CHP de "Toprak İşleyenin, Su Kullananın", sloganları ile seçmenin dikkatini çekmeye çalışmışlardır. Hakkı Uyar, *100 Soruda...*, s. 91. TİP'in bir dönem genel başkanlığını yapan Mehmet Ali Aybar, partisini "aşağıdan yukarı kurulan ilk sosyalist parti" olarak tanımlarken şu ifadeleri kullanmıştır: "TİP yerli ilk sosyalist parti idi. Olayları, eleştirel bilim düşüncesi ile değerlendiren Marksist bir parti idi. Amacı aşağıdan yukarı, yani emekçi halkın hareketi ile Türkiye'de sosyalist bir düzen kurmaktır." Mehmet Ali Aybar, *Neden Sosyalizm Marksizmde Örgüt Sorunu: Leninist Parti Burjuva Modelinde Örgüttür*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s. 74.

⁶ Hikmet Özdemir, "Siyasi Tarih (1960-1980)", Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, 8. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 254.

⁷ Emine Öztürk, "Türkiye ve Fransa'da 1968: Fransa'daki Mayıs Ayaklanmasını Başlatan Öğrenci Hareketinden Farklı Yönleriyle Türkiye'de Sosyalist Öğrenci Hareketi", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 19, S. 34, 2018, s. 372-373.

⁸ Gökhan Atılğan, "68'in Kapıları", Türkiye'nin 1960'lı Yılları, Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 315.

⁹ Tanel Demirel, *12 Mart ve 12 Eylül'ün Anatomisi 1960-1980 Türkiye'sinde Siyaset*, Liberte Yayınları, Ankara, 2023, s. 169, 171.

öğrenci dernekleri bu süreçte aktif rol üstlenmişlerdir.⁹ Bazı öğrenciler için Marksizm ilgi odağı haline gelmiştir. Sosyalist fikirler, bu yönde yapılan yayınlarla rağbet görmeye başlamıştır.¹⁰

CHP bu dönemde kendini yenilemek ve marjinal sol olarak tanımladığı TİP'ten ayrılmak için bu partinin sağında konumlanma gereği duymuştur. Bunun ifade şekli ise *"Ortanın Solu"* kavramıyla ortaya konmuştur.¹¹ CHP'deki bu dönüşümü başlatan ve bu kavramı kamuoyunun dikkatini çekecek şekilde ilk kullanan isim ise Genel Başkan İsmet İnönü'dür. İnönü bu kavramı seçimden birkaç ay önce, 29 Temmuz 1965 tarihinde Milliyet gazetesinden Abdi İpekçi'ye verdiği röportajda kullanarak kamuoyunun dikkatine sunmuştur. İnönü, Ortanın Solu anlayışını ekonomi üzerinden şu sözlerle anlatmıştır: *"CHP, bünyesi itibarıyla devletçi bir partidir ve bu sıfatla elbette ortanın solunda bir ekonomik anlayıştaadır."*¹² Ortanın Solu kavramı CHP için *"yeni iktidar modeli"* olmuştur.¹³ Bu sürece gelirken, 1961 genel seçimlerinden istediği neticeyi alamayan İnönü, *"eski kafalı"* olarak nitelendirilen Kemal Satır, İsmail Rüştü Aksal gibi partilileri geri plana alarak Bülent Ecevit gibi genç isimleri siyasette görünür kılmaya başlamıştır. CHP, İnönü'nün bu politikası ile 1965 genel seçimlerine hazırlanmıştır.¹⁴

Ortanın Solu düşüncesi üzerinde fikir geliştirmede bilhassa Turan Güneş, Turhan Feyzioğlu ve Bülent Ecevit¹⁵ gibi isimler ön plana çıkmıştır.¹⁶ Ecevit bu yeni kavramla *"hem aşırı solu hem aşırı sağı tesirsiz hale getirmek"* amacıyla olduklarını dile getiriyordu.¹⁷ Ecevit 1966 yılında *Ortanın Solu* adlı bir kitap da kaleme almıştır. Ecevit'e göre, komünizmin panzehri Ortanın Solu idi¹⁸ ve Atatürk ilkeleri de Ortanın Solu'nda idi.¹⁹ Ecevit kitabında, aşırı sağ ve aşırı sola karşı çözümün Ortanın Solu anlayışında olduğunu belirtirken, bunu bizzat komünizm üzerinden anlatmıştır:

¹⁰Emine Öztürk, "Türkiye ve Fransa'da 1968...", s. 394-395.

¹¹Hakkı Uyar, *100 Soruda...*, s. 91. Bu kavramı ilk kez CHP'li Nihat Erim 1962'de verdiği bir röportajda *"Ben Ortanın Solundayım"* diyerek kullanmıştır. Kayhan Sağlamer, *Ecevit Olayı Bir Başbakanın Doğuşu*, C. 2, Belge Yayınları, İstanbul, 1974, s. 156.

¹²"Kalinma Muhafazakâr Tedbirle Olmaz", *Milliyet*, 29 Temmuz 1965, s. 1. Gazeteci Kayhan Sağlamer'e göre, Ortanın Solu kavramı İnönü'ye *"söyletilmişti."* *"Oysa Paşa'nın o anda Ortanın Solundan anladığı belirli, kesin bir politika değil, bir tutum yönüydü. 'Sosyalist değil ama devrimciyiz, ilericiyiz' demek istemişti. 'Zaten Ortanın Solundayız, yeni bir sola ihtiyaç yok' demek istemişti."* Kayhan Sağlamer, *Ecevit Olayı...*, C. 2, s. 158.

¹³Gülsüm Tütüncü Esmer, *CHP: 1965-1980 Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu*, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2006, s. 34.

¹⁴Suavi Aydın-Yüksel Taşkın, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 131.

¹⁵Mustafa Bülent Ecevit 1925'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Bir dönem Londra Büyükelçiliği Basın Ataşeliği'nde kâtiplik görevinde bulunan Ecevit, 1950'de gazetecilik mesleğine *Ulus* gazetesinde adım atmıştır. 1953'te CHP'ye üye olmuştur. 1957'de gittiği ABD'de antikomünizm seminerlerine katılan Ecevit, aynı yıl yapılan genel seçimde CHP Ankara milletvekili seçilerek aktif siyasete girmiştir. İsmet İnönü'nün 1961'de kurduğu hükümette Çalışma Bakanı olan Ecevit, CHP yönetiminin önemli isimleri arasına girerek 1966'da genel sekreterlik görevine gelmiştir. İnönü'nün yakınındaki bir isim olmasına karşın, 12 Mart 1971 Askerî Muhtırası sonrası İnönü ile fikir ayrılığına düşmüş ve genel sekreterlik görevinden istifa etmiştir. 1972 yılında ise genel başkan seçilerek, CHP'nin "bir numarası" olmuştur. 1974 yılında MSP ile kurulan hükümette başbakan olarak siyasi hayatının başında en önemli makamlardan birine gelmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı ile popülaritesi iyiden iyiye artan Ecevit, iktidarda bir yıldan az kalmış, 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'ne kadar bir kez daha başbakanlık görevine gelmiştir. Darbeden sonra gözaltına alınmış ve 1987 yılına kadar siyasi yasaklı olmuştur. Yasaklı döneminde eşi Rahşan Ecevit tarafından kurulan (1985) Demokratik Sol Parti'nin (DSP) başına 1989'da geçmiştir. DSP döneminde iki kez daha başbakanlık görevinde bulunan Ecevit, 2001 Ekonomik Krizi sonrası 2002'de yapılan erken seçim sonuçlarına göre partisi baraj altında kalınca 2004'te aktif siyaset yolculuğu da sona ermiştir. Yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle 5 Kasım 2006 tarihinde vefat etmiştir. Atilla Çetin, "Ecevit, Mustafa Bülent (1925-2006)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2020, s. 389-390.

¹⁶Mustafa Çolak, *Bülent Ecevit*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2020, s. 114. Sağlamer, Ecevit'in *"(...) daha adı konmamış Ortanın Solu hareketinin ilk organize ve açık çıkışını, mücadeleyi sonuna kadar yürüteceği bazı ülküdaşlarıyla 1962 başında yaptığını"* belirtmektedir. Kayhan Sağlamer, *Ecevit Olayı...*, C. 2, s. 169.

¹⁷Önder Ege, *9 Mart 1971 Türkiye'de Sol Darbe Teşebbüsü*, Kopernik Kitap, İstanbul, 2021, s. 43.

¹⁸Kerem Hocaoglu, "1965'ten 1980'e Cumhuriyet Halk Partisi ve Ortanın Solu", *Kuruluşundan Daimi Muhalefete CHP'nin 100 Yılı*, Derleyen: Ekin Kadir Selçuk, İletişim Yayınları, İstanbul, 2023, s. 118.

¹⁹Suavi Aydın-Yüksel Taşkın, *1960'tan Günümüze...*, s. 131. Ecevit 1955'te gazeteci olarak Türkiye'yi temsilen NATO'nun davetlisi olarak gittiği Kanada'da komünizm için şu değerlendirmeyi yapmıştır: *"Karşımızdaki tehlike askerî olduğu kadar ideolojiktir de. 15 millet, toprak bütünlüklerinin ve millî bağımsızlıklarının korunması için olduğu kadar medeniyetlerinin, kültürlerinin kısacası hayat tarz ve görüşlerinin de korunması için birleşmek zorun(luluğ)u duymuşlardır. Karşımızdaki komünizm tehlikesi NATO üyelerinin hürriyetleri, müşterek mirasları ve medeniyetleri de kökünden yıkıma çalışmaktadır."* Kayhan Sağlamer, *Ecevit Olayı Bir Başbakanın Doğuşu*, C. 1, 8. Baskı, Belge Yayınları, İstanbul, 1974, s. 21, 227.

Halkı adaletsizlikten, yoksulluktan, baskıdan kurtarıcı ve toplumu sosyal adalet içinde kalkındırıcı tedbirler alınmazsa, ezilen, yoksulluk çeken insanlarda birikecek isyan duyguları kabarıp taşma noktasına varabilir. Sınaileşmeye başlayan toplumlarda bu tehlike daha da büyüktür. İşte o zaman aşırı sol akımlar, bu isyan duygusunu yıkıcı ve yaygın bir sel haline getirebilir.

*Ortanın Solu, bu sele karşı en sağlam duvar, en etkili settir. Sağdakiler aşırı bir komünizm korkusuyla veya çıkarıcı duygularla bu duvarı, bu seti yıkarlarsa, komünizme meydanı boş bırakmış, aşırı sol akımların seline en elverişli ortamı hazırlamış olurlar.*²⁰

Ecevit bu ifadelerle komünizme meydanın “boş bırakılmaması” gerektiğini vurgulamış ve bu ideolojinin Türkiye için bir tehlike olduğunu ifade etmiştir. Hatta Ecevit o dönemde CHP'nin Marksist sosyalist parti olmadığını ortaya koymak için yaptıklarını şöyle anlatmıştır: “(...) bir yandan Batı'da sol demokrasi nasıl gelişti, solun büyük bir kesimi Marksist sosyalizmden nasıl uzaklaştı gibi konuları kamuoyuna anlatmak için elimizden gelen çabayı gösteriyorduk.”²¹

CHP yeni model ve söylemiyle -her ne kadar bu dönemde kavram muğlaklıktan kurtulamasa da- seçime hazırlanırken, AP ve lideri Süleyman Demirel seçim kampanyasında antikomünist söylem üzerinden Ortanın Solu kavramını hedef tahtasına oturtmuş ve CHP'yi komünizmi desteklemekle suçlamıştır.²² Hatta “Ortanın Solu, Moskova Yolu” sloganı geliştirilmiştir.²³ 10 Ekim 1965 günü gerçekleştirilen genel seçim sonucunda AP yüzde 52,87 oranında oy alırken, CHP ise yüzde 28,75'lik oy oranında kalmıştır. Bu sonuçlar AP'yi tek başına iktidara taşımıştır. Sonuçlar diğer açıdan incelendiğinde, CHP'nin bu yeni söylemi halkta beklediği karşılığı bulmamıştır. Bunda kavramın sosyal içerikli güçlü bir altyapısının olmaması etkilidir.²⁴ Uyar'a göre, seçimler öncesi sadece bir “söylem” olma özelliği taşıyan ve “içi boş olan” bu kavram zamanla sağlam temeller üzerine oturtulmuş ve CHP'nin ideolojik kimliği haline gelmiştir.²⁵ CHP'nin 1970 yılında gerçekleştirilen 20. Kurultayı sonunda hazırlanan Parti Meclis Raporu'nda, barışçı bir düzen değişikliğini savunan kendileri ile aşırı uçtaki kesimlerin ayrışmasının kendileri açısından “kaçınılmaz” hatta “sağlıklı” bir gelişme olduğunu vurgulanmıştır.²⁶

Türkiye'de Demirel'in parlamentodaki etkisinin net olduğu 1965-1969 döneminde CHP hem kendi içinde bir mücadele yaşamış hem de AP iktidarına karşı mücadele etmiştir. İktidara karşı verilen mücadelenin aktörü ise Ecevit olmuştur.²⁷ Zira Ecevit 1966'daki 18. Kurultay'da CHP Genel Sekreterliği görevine seçilmiştir. Bu kurultay aynı zamanda ortanın solcuları ile ortanın sağcılarının mücadelesine sahne olmuş, mücadeleyi

²⁰Bülent Ecevit, *Ortanın Solu*, 2. Baskı, Kim Yayınları, İstanbul, 1966, s. 21.

²¹Rıdvan Akar-Can Dündar, *Ecevit ve Gizli Arşivi*, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008, s. 112. İnönü de CHP'nin sosyalist bir parti olmadığını ifade etmiştir. Orhan Koloğlu, *Ecevit ile CHP Bir Aşk ve Nefret Öyküsü*, Buke Yayınları, İstanbul 2000, s. 89. *Türk Solu* dergisi de İnönü ve Ecevit'in hiçbir zaman sosyalizme sahip çıkmadığını ve çıkmayacaklarını; Türkiye'de küçük burjuva bürokrasisini siyasi mecrada temsil eden yapının CHP olduğu görüşünü dile getirmiştir. “Ortanın Solu Nedir, Ne Değildir?”, *Türk Solu*, 15 Aralık 1967, S. 5, s. 1.

²²Yunus Emre, *CHP, Sosyal Demokrasi ve Sol Türkiye'de Sosyal Demokrasinin Kuruluş Yılları (1960-1966)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 85-86. Bülent Ecevit ise 1965 Genel Seçimi öncesinde bir köşe yazısında, komünist-sosyalist çizgideki Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) iddia edildiği gibi, CHP'nin üç yıllık koalisyon dönemlerinde değil, AP döneminde güçlendiğini ileri sürmüştür. Bülent Ecevit, “T.İ.P.'i Geliştiren AP'dir”, *Milliyet*, 29 Temmuz 1965, s. 3.

²³“CHP'de Büyüyen Kriz ve Halk Düşmanı Ecevit'in Demokrasi Kalpazanlığı”, *Yeniden Milli Mücadele Dergisi*, 27 Aralık 1971, S. 99, s. 5; Cemal Fedayi, “Ortanın Solu Akımı”, *Liberal Düşünce*, S. 33, Kış 2004, s. 166. Sağlamer'e göre bu slogan CHP'yi “tam can evinden vurmuştu.” Kayhan Sağlamer, *Ecevit Olayı...*, C. 2, s. 184.

²⁴Gülsüm Tütüncü Esmer, *CHP: 1965-1980...*, s. 89. Öyle ki, 1966'da Senato için yapılan ara seçimler öncesi dönemde başta İnönü olmak üzere partililer Ortanın Solu kavramını kullanmadılar. Asil Kaya, *CHP'de İnönü-Ecevit Mücadelesi*, 2. Baskı, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 2023, s. 37-38.

²⁵Hakkı Uyar, *100 Soruda...*, s. 92.

²⁶CHP XX. Kurultayı Parti Meclis Raporu, 3 Temmuz 1970, Ankara, s. 36.

²⁷Hakkı Uyar, *100 Soruda...*, s. 92.

²⁸Hakkı Uyar, *100 Soruda...*, s. 93.

ortanın solcuları kazanmıştır.²⁸ Tabii bu kurultayda Ecevit ve ekibinin başarısında İnönü faktörü de çok belirgindir.²⁹ Gazeteci Kurtul Altuğ, Ecevit için “*genç bir adamın harikulade kaderi çizilmiştir*”³⁰ demiştir.

Bu mücadelede Ortanın Solu düşüncesinin karşısında olan Turhan Feyzioğlu ve yedi arkadaşı 1967'de CHP Disiplin Kurulu'na sevk edildi. Feyzioğlu ile aralarında milletvekili ve senatörlerin bulunduğu 47 kişi istifa etti. Milliyetçi ve laik aynı zamanda komünizm karşıtı düşünceleriyle 12 Mayıs 1967'de Güven Partisi kuruldu.³¹

18. Kurultay'ın yapıldığı 1966 yılında *Ortanın Solu* kitabını yayımlayan Ecevit, bu düşünceye sahip olanların özelliklerini şöyle izah etmiştir: “*İnsancıl, halkçı, devletçi, plancı, özgürlüğe bağlı ve sosyal demokrasiden yana.*”³² Böylece, ilerleyen yıllarda kendisiyle özdeşleşecek olan bu kavramın çerçevesini de daha bu yılda çizmiştir. Ancak Ecevit bu süreçte solun radikal kanadında yer alan Doğan Avcıoğlu tarafından sert eleştirilere maruz kalmıştır. Buna sebep olarak, Ecevit'in meclisi öncelemesi, Avcıoğlu'nun ise CHP içinde askerî yönetime yeşil ışık yakabileceğini düşündüğü Ecevit muhaliflerine destek vermesi gösterilmiştir.³³ Avcıoğlu'na göre Ecevit, “*cici demokrasiyle demokratik bir halk iktidarı arasındaki müthiş uçurumu yok sayacak kadar hayalci*” bir politikacıydı.³⁴ Fakat Avcıoğlu, Ecevit'i böyle değerlendirirken, CHP'de fikir ve karakteri önceleyen herkes için Ecevit bir sonraki genel başkan olarak görülmekteydi.³⁵

CHP'de yaşanan gelişmeler basın tarafından da yakından takip edilmiştir. O dönem bu süreçleri yakından izleyen yayınlardan biri de İslamcı ve milliyetçi bir çizgide yer alan ve muhafazakâr dergiler arasında lokomotif konumda bulunan Yeniden Millî Mücadele (YMM) dergisidir. Nitekim derginin bu dönemdeki tirajının 12 bin ila 20 bin arasında olduğu iddia edilmektedir. Bir kadro hareketinin yayını olarak³⁶ 1970-1980 yılları arasında Aykut Edibali'nin önderliğinde yayımlanan dergi, toplam 528 sayı çıkmıştır. Dergi ilk sayısında çıkış amacını şöyle izah etmiştir: “*Sadece sola karşı bir protesto değil; bizzat millet ideolojik yapısının ilimleşmesi ve hareketlenmesidir..!*”³⁷ Dergi, yayın hayatına başladığı 1970'ten 1972'de Bülent Ecevit'in CHP genel başkanı seçildiği döneme kadar CHP'de yaşananları belirgin bir şekilde CHP'nin “yükselen ismi Ecevit” merkezli ele almıştır. Derginin ilgili sayılarında yoğun bir Ecevit ve o dönemde Türkiye için en büyük tehlike olarak görülen komünizm ideolojisi eleştirileri yer almıştır.

1. Yeniden Millî Mücadele Dergisi

Yeniden Milli Mücadele Dergisi (YMM), 18 Kasım 1967'de kurulan³⁸ *Yeniden Millî Mücadele Hareketi*'nin bir yayın organıdır. İlk sayısı 3 Şubat 1970'te Aykut Edibali'nin önderliğinde bir grup üniversite öğrencisinin bir araya gelmesiyle çıkarılmıştır.³⁹ Bir kadro hareketine dönüşen bu oluşumun içerisinde Halil Şıvgın, Ali

²⁹Suna Kili, *1960-1975 Döneminde...*, s. 230. 1960'lar boyunca tüm bu yaşanan süreçlere bakıldığında, Türkiye'deki siyasi ve toplumsal değişimle benzer bir şekilde CHP'de bir değişimin yaşandığı görülmektedir. Burada iki isim öne çıkmakta: İsmet İnönü ve Bülent Ecevit. İkili bu dönemde birbirleriyle yakın bir ilişki içinde olmuşlardır. Ancak ikilinin yolları 12 Mart 1971 tarihli askerî muhtıra ile geri dönüşü olmayan bir şekilde ayrılacaktır.

³⁰Kurtul Altuğ, *Umutun Tükenişinde Son Perde*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 145.

³¹Gürkan Bozkır, “Türk Siyasal Hayatında Cumhuriyetçi Güven Partisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VI/15, 2007/Güz, 2007, s. 277-279.

³²Bülent Ecevit, *Ortanın Solu*, s. 17-20. O dönem CHP'de siyaset yapan Turan Şahin ilerleyen yıllarda Ecevit için “(...) o hiçbir zaman Ortanın Soluna sahip çıkmamıştır. Onu bir silah, bir araç gibi yükselmek için kullanmıştır” demiştir. Kurtul Altuğ, *Umutun Tükenişinde...*, s. 140.

³³Cemal Fedayi, “Ortanın Solu Akımı”, s. 169-170.

³⁴İlhan Bilici, “Kemalizm'in Yeniden İnşasında Bir Aydın Teşebbüsü: Doğan Avcıoğlu'nun Devrim Gazetesi Yazıları Üzerine Bir Araştırma”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl: 28, S.111, Yaz 2023, s. 167.

³⁵Asil Kaya, *İnönü-Ecevit...*, s. 52.

³⁶Hamza Türkmen, “Yeniden Milli Mücadele-1”, (Çevrimiçi), <http://www.haksozhaber.net/okul/yeniden-milli-mucadele-1-659yy.htm>, 31 Ocak 2024.

³⁷İlmî Sağ, *Yeniden Millî Mücadele*, S. 1, 3 Şubat 1970, s. 2.

³⁸Kutalmış Yalçın, *Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Millî Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2020, s. 99.

³⁹Emrin Çebi, *Mücadeleciler ve Yeniden Milli Mücadele Dergisi*, İlem Yayınları, İstanbul, 2022, s.16.

Müfit Gürtuna, Atilla Yayla, Melih Gökçek gibi isimler yer almıştır.⁴⁰ Hareket'in fikri altyapısını, milliyetçi-muhafazakâr anlayış oluşturmaktadır. Dolayısıyla, çıkarılan dergi de bu çizgide bir yayın politikası izlemiştir. Yayın ilkeleri antikomünist, antisyonist, antikapitalist, İslami ve millî değerlere bağlılığı içermektedir.⁴¹

Dergi amblem olarak, Mücadele Birliği Hareketi'nin amblemi olan kitap, sağ yumruk ve yıldız sembollerini kullanmıştır.⁴² Dergi, künyesinde kendisini, "Milletin iman, ahlak, kültür, tarih ve menfaatine bağlı haftalık siyasi Millî Dava Mecmuası" olarak tanımlamıştır. İsmin hikâyesi ise Osmanlı Devleti'nin ihtişamlı günlerine atıfla, "(...) milletin muhteşem mazisine uygun bir hayat kurmak isteyen bütün vatanseverlerin, gerçek müminlerin mecmuası" ifadeleriyle açıklanmıştır.⁴³ Dergi 18 Mart 1980'de 528. sayısıyla yayın hayatına veda etmiştir. YMM, 10 yıl boyunca aralıksız olarak her hafta yayımlanmıştır.

Dergi genel olarak incelendiğinde devamlı yazı kadrosu, aynı zamanda Hareket'in kurucuları olan Aykut Edibali, Yılmaz Karaoğlu, Necmeddin Turinay ve Sabahaddin Eriş'ten oluşmuştur. Derginin başyazarlığını Hareket'in lideri Aykut Edibali üstlenmiştir. Dergide, Hareket'in farklı isimleri de yazılar kaleme almıştır. Bunun yanı sıra, belli sayılarda okuyuculardan mektuplar, yazılar ve şiirler yayımlanmıştır.⁴⁴

YMM Dergisi, çıktığı yıllarda 16 sayfadan müteşekkil olup, A3 ebadında yayımlanmaktaydı. Derginin ön ve arka kapağı renkli ve resimliyd. Derginin tirajı uzun yıllar 12-20 bin civarında değişmekteydi. Bununla birlikte, ilk yıllarda büyük şehirlerin işlek noktalarında dergi satışı gerçekleştirilmiştir.⁴⁵

YMM dergisi, Hareket'in sözcüsü pozisyonunda olup yayımlanan "İlmi Sağ" köşesiyle Hareket'in doktrini, "İnkılap İlmi" ile fikri ve siyasi kimliği, "Yeniden Millî Mücadele'nin Stratejisi" yazılarıyla da metot ve stratejileri ortaya konmuştur.⁴⁶ Adı geçen bu yazılar derginin ilk yıllarında isimsiz olarak yayımlanmış olsa da Hareket'in lideri Aykut Edibali tarafından kaleme alındığı teşkilat mensupları tarafından bilinmekteydi.⁴⁷

Dergide sağ-sol kavramları, komünizm, siyonizm, millet ideolojisi, millî kültür gibi konular işlenmiştir. Özellikle 1970'ler Türkiye'sinde sağ cenah aydınlarda komünizmin en tehlikeli ideoloji olarak görülmesinden dolayı derginin birçok yayınında bu anlayışla mücadeleye dair yazılar kaleme alınmıştır. Türkiye'de bu anlayışın temsilcisi olduğu düşüncesiyle CHP ve bilhassa Ecevit sert bir şekilde eleştirilmiştir.

2. Ortanın Solu Anlayışına Bakış ve Bülent Ecevit'e Komünist İthamı

Türkiye'deki aşırı sol hareketlerin tarihine bakıldığında, genellikle iktidarların zayıfladığı ve sıkıntılı süreçlerin yaşandığı dönemlerde ivme kazandığı görülür.⁴⁸ Bu noktadan bakıldığında, komünist ideoloji Türkiye Cumhuriyeti için özellikle II. Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte bir tehdit unsuru olarak kabul edilmiştir. Türkiye, 1945 sonrası Batı Bloku ülkeleri safında yer alarak rotasını Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler

⁴⁰Kutalmış Yalçın, "Türk Siyasi Hayatında Yeniden Millî Mücadele Hareketi (1967-1980)", *Journal of Universal History Studies (JUHS)*, 4(1), June 2021 s. 82.

⁴¹Kutalmış Yalçın, s. 106, 156.

⁴²*Yeniden Milli Mücadele Dergisi*, S. 1, 3 Şubat 1970, s.1.

⁴³Başyazı, "Neden Çıkıyoruz", *Yeniden Milli Mücadele Dergisi*, S. 1, 3 Şubat 1970, s.3. Bir başka görüşe göre ise, "Türkiye'de kurulu düzenin çarpık bir sistem olduğu, toplumla arasındaki çelişkilerin giderilmesi gerektiğini düşüncesi ile Millî Mücadele ruhunun yapı kurulurken kaybolduğunu düşüncesinden" hareketle bu isim belirlenmiştir. "Mücadele Birliği Dağılırken Çok Acı Çektik", <http://www.star.com.tr/pazar/mucadele-birligi-dagilirken-cok-aci-cektik-haber-769268>, 25 Ağustos 2024.

⁴⁴Şafak Yüksel, *Yeniden Milli Mücadele Dergisi (1970-1971)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, 2019, s.17.

⁴⁵Hamza Türkmen, "Yeniden Milli Mücadele-1", (Çevrimiçi), <http://www.haksozhaber.net/okul/yeniden-milli-mucadele-1-659yy.htm>, 22 Haziran 2024.

⁴⁶Hamza Türkmen, "Yeniden Milli Mücadele-1", (Çevrimiçi), <http://www.haksozhaber.net/okul/yeniden-milli-mucadele-1-659yy.htm>, 22 Haziran 2024.

⁴⁷Emrin Çebi, *Mücadeleciler...*, s.17.

⁴⁸Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV (1946-1950) Demokrasiye Geçiş*, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, s. 155.

Birliği'nin (SSCB) aksi yönünde belirlemiştir. "(...) temelde komünizm karşıtlığının özellikle resmî organlar tarafından sistematik bir devlet politikası haline dönüştürülmesi Soğuk Savaş yıllarında gerçekleşmiştir."⁴⁹

1950 yılından sonra Türkiye'de komünizm tehdidine karşı, siyasal hayatta Batı Bloku'na yatkınlık siyasi ve kültürel kodlarla meşrulaştırılmış, Türkiye'de sosyalist ve komünist olarak görülen akımlar ve bunlara mensup muhalifler de sistem tarafından iç düşmanlar olarak kodlanmaya başlanmıştır. Örneğin, *Komünizmle Mücadele Derneği* ilk kez 1950'de faaliyete geçmiştir. 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi ile bu dernekler faaliyetlerine ara vermek durumunda kalırken,⁵⁰ 1961 yılında TİP gibi sosyalist bir parti sistem içerisinde yer alabilmiş, özellikle 1965-1968 yılları arasında Türk siyasetinde önemli bir yer teşkil etmiş ancak ömrü çok uzun olmamıştır.⁵¹ 1965 genel seçiminde 13 milletvekili çıkaran TİP, 1969 genel seçimlerinde ise sadece 2 milletvekili çıkarabilmiştir. TİP'in bu ciddi milletvekili kaybının sebebi olarak 1969 seçimleri öncesi, seçim sisteminde meydana gelen değişim gösterilebilir. 12 Mart 1971 Askerî Muhtırası'nın akabinde parti kapatılmıştır. Ancak 1970'li yıllarda TİP'in savunduğu ideoloji varlığını sürdürmüş, sağ-sol çatışmalarının tarafı olmuştur. Ayrıca, 1960'larda TİP destekçisi ve solcu gençler bazı çevrelerce komünist olmakla itham edilmişlerdir.⁵² Örneğin, 1975 yılında yayımlanan bir çalışmada, Ecevit 1970'te gerçekleştirdiği Bulgaristan ziyaretindeki "mükemmel çocuk bahçelerini en zengin ülkelerde bile görmediğini" sözleri nedeniyle "(...) Rus komünizminin belki de en kötü, en şahsiyetsiz taklidini methetmek gibi bir gaflet göstermiş"⁵³ denilerek eleştirilmiştir.

Kurulduğu günden itibaren ideolojik çizgisinden hareketle, CHP ve Ecevit'e⁵⁴ muhalif bir yayın politikası benimseyen YMM dergisinde⁵⁵ ise, Ecevit'in "çok orijinal görülmeye çalışan Marksist görüşlere" sahip olduğu; yakınında Turan Güneş, Deniz Baykal, Besim Üstünel ve Haluk Ülman gibi sosyalist isimlerin yer aldığı belirtilmiştir.⁵⁶ Hatta YMM'ye göre, Ecevit'in "parti içindeki sinsî çalışması yavaş yavaş neticelerini vermeye başlamış ve birçok CHP'li bile ne olduğunu bilmediği halde CHP, 1965 seçimlerine 'Ortanın Solu' sloganı ile girmiştir."⁵⁷ Ayrıca, Ortanın Solu kavramı için "Ortanın Solu yutturmacası, bu partiyi komünizme angaje için bırakılmış bir açık kapı"⁵⁸ denilmiştir.

Bir başka yazıda da Ecevit'in savunduğu Ortanın Solu anlayışının toprak işgallerini "devrimci eylem" olarak nitelendirdiği, öteden beri komünistlere "yeşil ışık" yaktığı, buna karşın komünistlerin de Ecevit'i durmadan "pohpohladığı" iddia edilmiştir. Bunun sonucunda da Ecevit'in işi "ben" demeye kadar vardığı ifade edilmiştir.⁵⁹ Komünizm ve Ortanın Solu arasında bağ kurularak, materyalizme dayandığı ileri sürülen ortanın solunun komünizm için bir basamak teşkil ettiği ifade edilmiştir.⁶⁰ Zaten 1970'lere giden süreçte sağ

⁴⁹Ceyda Tuna Kocaoğlu, "Kızıl Tehlike" Soğuk Savaş Türkiye'sinde Komünizmle Mücadele, Berikan Yayınevi, Ankara, 2022, s. 283.

⁵⁰Tanıl Bora-Kerem Ünüvar, "Ellili Yıllarda Türkiye'de Siyasi Düşünce Hayatı", Türkiye'nin 1950'li Yılları, 1. Basım, 3. Baskı, Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019, s. 135-136.

⁵¹Anıl Varel, "Altmışlı Yıllar Türkiye'sinde Sınıf ve Siyaset: Meşruiyet Savaşımı, Siyasal Yükselişi ve İç Bölünmeleriyle TİP", Türkiye'nin 1960'lı Yılları, Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 397.

⁵²Tanel Demirel, 12 Mart ve 12 Eylül'ün..., s. 208.

⁵³Uğur Tekin, Ecevit'in Günah Galerisi, 2. Baskı, Umur Yayınları, İstanbul, 1975, s. 64. Kitabın yazarı hakkında biyografik bilgiye ulaşılamamıştır.

⁵⁴Dergiye göre Ecevit uzun bir süre "Yahudi güdümlü basın tarafından pohpohlandı. Şişirildi." *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 64, 20 Nisan 1971, s. 16. Attilâ İlhan'a göre ise bazı gazete ve yazarlar, CHP içinde beliren Ecevit hareketinin yani halkçılığının, Mustafa Kemal halkçılığına dönüşü ifade ettiği için ona karşı çıkmışlardır. Attilâ İlhan, *Hangi Sol?*, 9. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2023, s. 206.

⁵⁵Çalışmada kullanılan yazılar isimlessiz olarak yayımlanmıştır.

⁵⁶"Ecevit Kimin Hesabına Çalışıyor", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 23, 7 Temmuz 1970, s. 4.

⁵⁷"Kurultay, CHP'nin Yıkılışını Durduramayacaktır", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 118, 8 Mayıs 1972, s. 8.

⁵⁸CHP Devrinde ve Komünizmin Birleşik Cephe Taktiği İçerisinde Halkevleri", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 109, 29 Şubat 1972, s. 8.

⁵⁹"CHP İçin Var Veya Yok Olma Kararı", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 97, 13 Aralık 1971, s. 12.

⁶⁰"Millet Ortanın Solunu Tasvip Etmemiştir, Etmeyecektir", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 61, 30 Mart 1971, s. 7.

siyaset, ülkedeki anarşi ortamını CHP'nin Ortanın Solu anlayışıyla bağdaştırmış ve bunun üzerinden CHP'ye yüklenmiştir.⁶¹

Derginin, komünizmin Türkiye'deki en büyük siyasi temsilcisi olarak gördüğü Ecevit hakkındaki düşünceleri son derece keskin ifadeler içermektedir. *"Aslında bir Marksist olan Ecevit"*⁶² yaklaşımına sahip olan dergiye göre Ecevit'in komünizm anlayışı, sosyal demokrasi düşüncesinin biraz *"allanıp pullanmış"* hali olup Ecevit ile Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan⁶³ arasındaki farkın *"sadece devletin ve milletin temelini dinamitleyenler gibi silaha sarılmaması"* olduğu ileri sürülmüştür.⁶⁴ Bu yaklaşım, dönemin muhafazakâr-milliyetçi kesiminde Ecevit'in bir nevi *"öteki kimlik"* olarak algılandığını veya değerlendirildiğini göstermektedir. Oysa Ecevit kendisine komünistlik ithamı yapıldığını ve bunun bir iftira olduğunu söylemiştir.⁶⁵ Fakat YMM, özellikle CHP içinde İnönü-Ecevit rekabetinin yaşanmaya başlamasıyla birlikte *"Marksist rejim hayranları"* için *"siyasi cübbe gölgesi"* olarak desteklenecek tek ismin Ecevit olduğunu ifade etmiştir. Derginin şu ifadeleri dikkat çekicidir: *"Ecevit, düşünceleri ve hareketleri ile komünistlerden bir farkı olmayan politika cambazı, akıllı komünistlerin pohpohlayacağı bir şahsiyettir."*⁶⁶ Burada açıkça, İnönü ile yol ayrımı yaşayan Ecevit'in komünist kesimler için *"güvenli bir liman"* olduğu görüşü savunulmuştur. TİP'in kapatılmasından sonra birçok TİP mensubunun Ecevitçi yöneticiler tarafından İnönü'nün de *"müsamaha"* göstermesiyle CHP'de siyasete devam ettikleri belirtilmiş ve CHP'deki *"Marksist birikim"*in böyle oluştuğu iddia edilmiştir.⁶⁷ Bir başka yazıda da Ecevit'in Ortanın Solu anlayışına, kendi düşüncesine uygun, *"Marksist bir kılıf"* giydirmeye başladığı savunulmuştur.⁶⁸

Ecevit'in, Ortanın Solu politikasında farklı kimliklere *"büründüğü"* ise şu sözlerle iddia edilmiştir:

*"(...) Düşününüz. Ecevit yapıyorsa bütün oyunlarını Ortanın Solu adı altında yapıyor. Ortanın Solunu oraya çekiyor, buraya çekiyor Ortanın Soluna envayı türlü makyaj yapıyor; bazen sosyete züppesi, bazen Marksist militan, bazen Amerikancı, bazen Batıcı yani aklına ne gelirse o şekle bürünüyor ve bir politika yürütüyor. Ecevit'in sahip çıktığı başlıca nesne Ortanın Soludur."*⁶⁹

Ecevit'in CHP müesses nizamına aykırı bazı çıkışları hem parti içi muhalefetin hem YMM dergisinin tepkisini çekmiştir. Ecevit'in CHP içerisinde ilerlemesi İnönü taraftarlarınca istenmemiştir. Örneğin, köylülerin, arzu ettikleri toprak reformu gerekçesiyle bulundukları toprakları işgal etmelerini *"devrimci"* bir eylem olarak niteleyen Ecevit'e, Satır tepki göstermiş, Ecevit ile karşı karşıya olduklarını söylemiştir. Ayrıca, Ecevit'i *"anarşik bir ortam yaratacak davranışlarda bulunmakla"* itham etmiştir.⁷⁰ YMM dergisi de Ecevit'i muhtemel/potansiyel bir lider adayı görerek, muhtemel başbakanlığını Türkiye için bir *"tehlike"* olarak değerlendirmiştir. Ecevit'in *"gerillacılardan"* tek farkının metot olduğunu söyleyen YMM, Ecevit'in şu sözlerini bu düşünceye dayanak olarak göstermiştir: *"Bu düzeni değiştirecek en güvenilir yol, silahlı mücadeleden, gerillacılıktan veya diktacılıktan geçen yol değildir, demokrasiden geçen yoldur."* Ardından da bu sözlerin

⁶¹ Diyar Can, *Türk Muhafazakârlığında 1970'ler ve Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 114.

⁶² "TİP Öldü! Şimdi Komünistleri Kim Toplayacak?", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 78, 27 Temmuz 1971, s. 11.

⁶³ 1968'den sonra hız kazanan öğrenci olaylarının önde gelen isimleri arasında Deniz Gezmiş, Mahir Çayan'ın yanı sıra Sinan Cemgil, Öner Yurtseven, Akın Atauz, Hüseyin İnan, Nail Gürman Yusuf Küpeli gibi isimler de yer almaktaydı. Suavi Aydın-Yüksel Taşkın, *1960'tan Günümüze...*, s. 166.

⁶⁴ "İnönü'ye Hazırlanan Oyun ve Ecevitçiliğin Anatomisi", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 102, 17 Ocak 1972, s. 7.

⁶⁵ Hatta 12 Mart 1971 Askerî Muhtırası'ndan sonra Bülent Ecevit ile yol ayrımı yaşayan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, bu dönemde Ecevit'e yöneltilen *"komünistlik"* suçlamalarını kabul etmediğini açıklamıştır. Orhan Koloğlu, *Ecevit ile CHP...*, s. 88. Ancak İnönü diğer taraftan Ecevit ve ekibinin partiyi *"harıl harıl"* Dev-Gençlileri kaydettiklerini söylemiştir. Orhan Koloğlu, *Kim Bu Ecevit*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001, s. 352.

⁶⁶ "CHP Buhranı ve Türk Aydınının Millete Dönüş Belirtileri", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 104, 31 Ocak 1972, s. 6.

⁶⁷ "Halk Düşmanı Ecevit'in Küstahlığı ve Satırcılara Birkaç Hatırlatma", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 115, 17 Nisan 1972, s. 6.

⁶⁸ "CHP'de Büyüyen Kriz ve Halk Düşmanı Ecevit'in Demokrasi Kalpazanlığı", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 99, 27 Aralık 1971, s. 5.

⁶⁹ "CHP'de Fazilet Savaşı Mümkün Mü?", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 107, 21 Şubat 1972, s. 5.

⁷⁰ Çağdaş Görücü, "CHP: Değişim, Umut, Hayal Kırıklığı", Türkiye'nin 1970'li Yılları, Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020, s. 341.

"tevil götürecektir tarafı kalmış mıdır?"⁷¹ denilerek, Ecevit'in elinde sadece silahı olmadığı ama esasında gerillacı fikirlere sahip olduğu iddia edilmiştir. Meseleye bakış açısı son derece önemlidir. Dergi, Ecevit'in düzen değişikliğini devletin bölünmesi olarak değerlendirmekte ve kendisini bir gerillacıya benzetmektedir. Evet, 1970'ler Türkiye'sinde iç savaş tehlikesi olarak görülebilecek ciddi hadiseler yaşanmıştır. Özellikle o dönemin sağ kesimde en büyük tehdit olarak komünizm görülmekteydi. Ancak Ecevit'in bu sözleri dönemin sıcak atmosferinde pekala böyle yorumlanabilirse de değişimin demokratik yollarla olması vurgusu önemlidir. Tabii burada Ecevit'in düzen değişikliği ile kastının devletin bölünmesini istemesi şeklinde yorumlanması yıllar sonrasında bakıldığında, daha ziyade muhalif bir yaklaşımın tezahürü olarak değerlendirilebilir. Ancak dönemin milliyetçi-muhafazakâr cenahının komünizmi en büyük tehdit olarak görme hassasiyeti de bir vakıdır.⁷²

3. Bülent Ecevit-İsmet İnönü Mücadelesine Bakış

CHP Genel Başkanı İnönü'nün yanında yükselen bir siyasetçi olan ve 1968'deki CHP Kurultayı'nda "Üçüncü Adam"⁷³ ilan edilen Ecevit'in İnönü ile yol ayrımı 12 Mart 1971 tarihinde AP hükümetine verilen askerî muhtıra sonrası gerçekleşmiştir. Esasında İnönü muhtıraya ilk önce tepki vermiş ve muhtırayı demokrasiye karşı bir hareket olarak değerlendirmiştir. Fakat daha sonra fikir değiştirerek "ara rejim hükümeti"nin yanında yer almıştır.⁷⁴ Bu değişimde Ortanın Solu ekibinin ileri gittiği düşüncesi de etkili olmuştur.⁷⁵ Dahası, Ortanın Solu anlayışından sapıldığı eleştirisinde bulunmuştur.⁷⁶ Ecevit ise, İnönü'nün bu fikir değişikliğine son derece sert bir tepki göstermiş ve genel sekreterlik görevinden 21 Mart 1971'de istifa etmiştir. Artık "yönetim anlayışında değişimin gerektiğini"⁷⁷ söylemiştir. Ecevit, askerî muhtıranın esasında AP hükümetine değil, halkın iradesiyle iktidara geleceğinin işaretleri görülen CHP'ye verildiğini ve "demokratik mekanizmanın" durdurulduğunu ifade etmiştir.⁷⁸ Ayrıca, bu muhtıranın 1960'taki darbede olduğu gibi, CHP'yi bir kez daha ordu ile anılır hale getireceğini belirtmiş,⁷⁹ her ne olursa olsun demokratik sistemin işlemesi gerektiğini savunmuştur.⁸⁰ Fakat Kili'ye göre muhtıra, ilerleyen dönemde CHP'nin "kendini bulma", "gerçek halk partisi hüviyetini ve bünyesini kazanma"sına katkıda bulunmuştur.⁸¹

Başından beri 12 Mart 1971 Askerî Muhtırası'nı destekleyen ve muhtırayı "millî" olarak niteleyen YMM ise, muhtıraya CHP içinden ilk tepkinin Ecevit'ten geldiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, Ecevit'i başbakanlık görevine Nihat Erim'in getirilmesinin "hayli huzursuz" ettiğini iddia etmiştir.⁸² Erim'in başbakan olması bir nevi Ecevit ve Ortanın Solu hareketine karşı bir darbeydi.⁸³

⁷¹CHP'de Büyüyen Kriz ve Halk Düşmanı Ecevit'in Demokrasi Kalpazanlığı", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 99, 27 Aralık 1971, s. 5.

⁷²Ünlü Türk bilim insanı Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu 1977'de yaptığı bir konuşmada, ODTÜ'de ABD'li bir arkadaşının kendisine, "Türkiye'de asıl solculardan değil, milliyetçilerden korktuklarını" söylediğini aktarır ve şöyle der: "Ben bunları herhangi bir tarafı tutmak için açıklamıyorum. Bu oyunların çoğu solun şemsiyesi ve maskesi altında yapılmaktadır. Ve böyle olduğu zaman herkes ikiye ayrılıyor ve asıl konular unutulup konuşulmaz oluyor." Oktay Sinanoğlu, *Bye Bye Türkçe*, 55. Baskı, Bilim + Gönül Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 164.

⁷³Orhan Koloğlu, *Kim Bu Ecevit*, 344.

⁷⁴Suavi Aydın- Yüksel Taşkın, *1960'tan Günümüze...*, s. 237. Bu hükümet, CHP'den istifa eden Nihat Erim tarafından kurulmuştur.

⁷⁵Mustafa Çolak, *Bülent Ecevit*, s. 132; Orhan Koloğlu, *Ecevit ile CHP...*, s. 86.

⁷⁶Gülsüm Tütüncü Esmer, *CHP: 1965-1980...*, s. 79.

⁷⁷Cüneyt Arcayürek, *Çankaya'ya Giden Yol: 1971-1973*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985, s. 85.

⁷⁸Yaşar Özkandaş, "12 Mart 1971 Muhtırası'nın Türk Siyasetini Şekillendirmesi Ekseninde Cumhuriyet Halk Partisi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 68, Bahar 2021, s. 580. Ancak muhtıranın tek gerekçesinin sadece CHP'nin önünün kesilmesi düşüncesi olduğu da çok gerçekçi değildir. Suna Kili, *1960-1975 Döneminde...*, s. 280.

⁷⁹Çağdaş Görücü, "CHP: Değişim, Umut, Hayal Kırıklığı", s. 343.

⁸⁰Gülsüm Tütüncü Esmer, *CHP: 1965-1980 Türk Siyasal...*, s. 129.

⁸¹Suna Kili, *1960-1975 Döneminde...*, s. 267.

⁸²"CHP'de Büyüyen Kriz ve Halk Düşmanı Ecevit'in Demokrasi Kalpazanlığı", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 99, 27 Aralık 1971, s. 5. Dergi "millî ordunun asil jesti" olarak gördüğü 12 Mart'taki muhtırayla ilgili ayrıca şöyle düşünmektedir: "12 Mart muhtırasıdır ki, her vatansever gönüle su

Genel sekreterlik görevine Ecevit'in yerine Ortanın Solu anlayışına yakın Şeref Bakşık seçilmiştir. Bu dönemde İnönü kendine muhalif kesimlerle Ecevit yanlısı isimleri tasfiye için yoğun bir çaba harcamıştır.⁸⁴ Ancak Bakşık hem iki isim arasında kaldığı hem de İnönü'nün talimatlarını yerine getirmek istemediği için görevinden istifa etmiş, yerine yine Ortanın Solu düşüncesine yakın Kamil Kırkoğlu seçilmiştir. Fakat CHP'de sular 5. Olağanüstü Kurultay'a kadar durulmamıştır.⁸⁵

Ecevit'in istifası, CHP'de gelenekçi ve yenilikçi kanat arasında ciddi bir kopuş anlamına gelmekteydi. Zaten CHP 1970'li yıllara ortanın solcuları (Ecevit Solları/Ecevitçiler) ile sağ Kemalistler (Ortacılar/Göbekçiler) ayrımı ile girmişti. Sağ kesimin önderleri İnönü ile Satır idi ve meclis gruplarında çoğunluktaydılar. Ecevit'in liderliğindeki sol gruplar ise Parti Meclisi (PM) ve Merkez Yönetim Kurulu'nda (MYK) üstündüler.⁸⁶ İstifa YMM dergisinin de yakından takip ettiği bir gelişmeydi. Ecevit'in yeni bir parti kurabileceği belirten bir yazıda İnönü ile Ecevit'in ekiplerinin birbirlerine karşı cephe aldıkları; Ecevit'in beklentisinin İnönü'nün vefatı ve ardından CHP genel başkanı olma düşüncesi olduğu iddia edilmiştir. Ancak yine de Ecevit'in bu “mesut neticeyi” beklemeyip parti kuracağı düşünülmektedir.⁸⁷ Burada en dikkat çekici ifade, YMM'nin İnönü'nün vefat etmesi durumunu “sevindirici bir gelişme” olarak görmesidir. Bu da içinde bulunulan siyasi iklimin son derece sert olduğunu göstermektedir.

Bu iki ismin CHP'deki mücadelesinde tarafları sert bir şekilde eleştiren YMM dergisi, ikisinin de Türkiye için doğru isim olmadığı inancındadır. Bir başyazıda yer alan şu ifadeler bu yaklaşımın bir örneğidir:

“(...) Bu kavga, ister İnönü'nün Ecevit'i harcaması ile sonuçlansın ister Ecevit'in kazanması şeklinde olsun, Türk milletinin faydasıdır. Elbette kazanan grupların her birinin ayrı ayrı tehlikeleri olacaktır. Ama CHP bugün nedir, yarın ne kadar zavallı bir döküntü olacaktır? CHP'nin zavallı yalnızlığı karşısında 'ateş, cürmü kadar yer yakar' diyebiliriz.

Şüphesiz, İnönü CHP'de kazanırsa, şimdiye kadar milletin gördüğü ve perişan edip attığı şeflik sistemini yeni taktiklerle ısıtıp ısıtıp yeniden sürmeyi deneyecektir. Ecevit kazanırsa, CHP ikbal ve iktidar düşkünüleri ile birlikte kıyıda bucakta saklanmış ne kadar komünist varsa onları TİP'ten biraz daha güçlü gözükken eskimiş ve ölüme hazırlanan bu partiye dolduracaktır. Bunlar, İnönü-Ecevit kavgasında boğuşmadan galip çıkanların millete hazırlayacakları musibettir.”⁸⁸

Bir başka yazıda da iki isim bu kez çok daha sert bir şekilde tenkit edilmiştir:

“(...) İnönü'nün ve Ecevit'in hareketleri ve sözleri kritik edilirse ve niyetlerine maske yaptıkları sözlerin yaldızı kazanırsa, altından mahut politikacı tipi bütün iğrençliğiyle ortaya çıkacaktır. İnönü-Ecevit hareketinde ve kavgasında da hiçbir millî kaygı ve endişenin olmadığı anlaşılacaktır.

(...) İnönü'nün yıllardır yanından ayırmadığı Ecevit, Cumhuriyet'e yönelik bir tehlike oluverdi. Şimdi sormak lazım Bay İnönü'ye: Daha önce Ecevit'in cibilliyetini bilmiyor muydun? Biliyor idiyse yıllarca o yılanı niye kuş sütüyle besledin? Bütün millete yetebilecek bir ağıyu (zehri) biriktirsin diye mi?”⁸⁹

Bu yaklaşımların yanı sıra, CHP'de muhtıra sonrası başlayan İnönü-Ecevit mücadelesinin, “bugüne kadar sadece bir grup vatansever aydın tarafından ilan edilen birçok gerçekleri su yüzüne çıkardığı” belirtilmiş

serperken, köşede bucakta kalmış ne kadar siyaset bezirgânı, memleketi çiftlik olarak düşünen varsa onların uykusunu kaçırmıştır.” Kurultay, CHP'nin Yıkılışını Durduramayacaktır”, Yeniden Millî Mücadele Dergisi, S. 118, 8 Mayıs 1972, s. 9.

⁸³ Çağdaş Görücü, “CHP: Değişim, Umut, Hayal Kırıklığı”, s. 343.

⁸⁴ Orhan Koloğlu, *Ecevit ile CHP...*, s. 87.

⁸⁵ Kerem Hocaoglu, “1965'ten 1980'e Cumhuriyet Halk Partisi...”, s. 125.

⁸⁶ Çağdaş Görücü, “CHP: Değişim, Umut, Hayal Kırıklığı”, s. 339, 343.

⁸⁷ “Ecevit'in Türk-İş'teki Oyunu CHP'ye Ne Getirecek?”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 76, 13 Temmuz 1971, s. 10.

⁸⁸ Başyazı, “Bu Günü Anlamak İçin..”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 105, 7 Şubat 1972, s. 3.

⁸⁹ İnönü Millete Neler Hazırlıyor?”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 105, 7 Şubat 1972, s. 4.

ve bu gerçeklerden birinin “Ecevit’in Marksistliği ve İnönü’nün millettten kopmuş ve efsane üzerine saltanat kurmuş bir adam olduğu”⁹⁰ iddia edilmiştir. Ecevit’in Marksist olduğu görüşü derginin bir başka sayısında da son derece keskin ifadelerle dile getirilmiştir:

“(...) Ecevit şuurlu bir ‘Marksist’tir ve düşündüklerini gerçekleştirmek için CHP’den istifade etmeye çalışmaktadır. Ecevit’in hareketi ideolojik bir hareket olduğu içindir ki, CHP içinde uzun ve planlı bir faaliyetten sonra küçümsenmeyecek neticeler elde edilmiştir. Daha dün İnönü’nün dizi dibinden ayrılmayan Ecevit, yavaş yavaş Parti içindeki birçok sahayı ele geçirmiş, kendini bir kuvvet olarak hissedince de ortaya çıkmakta tereddüt etmemiştir.”⁹¹

CHP içerisindeki İnönü-Ecevit mücadelesi her geçen gün sertleşirken CHP MYK’sı tarafından olağanüstü kurultay kararı alınmıştır.⁹² Kararın alınma süreci, İnönü’nün en yakınındaki isimlerden Satır’a, CHP’deki “Ecevit Grubu”nu tasfiye etmek için verdiği talimat ile başlamıştır.⁹³ İki taraf arasında iplerin koptuğu yapılan açıklamalara yansımıştır. Örneğin İnönü CHP Genel Merkezine gelip kurultay hazırlıklarını yetkisine dayanarak bizzat yapacağını söylerken, Ecevit de “Sayın Genel Başkanın bize savaş açanların yanında, hatta başında yer aldığını ifade etmek isterim. (...) bugün bazı kimseler Kurultay’ın yetkili kıldığı kurulların görevlilerine hukukun gerekli kıldığı saygıyı göstermemektedirler. Parti yönetimine adeta el konulmak isteniyor”⁹⁴ demiştir. Bu süreçte Ecevit Grubu’nun kurduğu *Toplum* dergisindeki ifadeler de yaşananların baş sorumlusunun İnönü olduğunu ifade etmektedir. Şu sözler bu duruma bir örnektir: “Aşağı yukarı bir haftadır Türkiye’de herkesin gözleri önünde, haksız olduğu kadar da tehlikeli bir oyun oynanmaktadır. Bu oyunun baş aktörü, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’dür.”⁹⁵

CHP’nin kendi içinde yaşanan bu çekişme ve kurultay sürecini tahmin edileceği üzere YMM de yakından takip etmiştir. Örneğin 117. sayıda, gerçekleştirilecek olağanüstü kurultayın CHP’yi “çok yeni ve değişik” noktalara getireceği belirtilmiştir. Hatta CHP adına yapılan gelecek projeksiyonunda şu ifadeler yer verilmiştir: “Öyle ki, CHP’nin bugüne kadar karşılaşmadığı durumların içine girmesi muhakkak gibidir.” Kurultayın görünüşte İnönü-Ecevit rekabetine sahne olacağı şeklinde görünse de esasında CHP’nin “son hayat çırpınışlarını aksettireceği şüphesiz” denerek, partinin sona yaklaştığı şeklinde kesin bir yorumda bulunulmuştur.⁹⁶

5. Olağanüstü Kurultay CHP içindeki bu yoğun çekişme ortamında 6-7 Mayıs 1972 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Açış konuşmasını yapan İnönü delegelere çağrıda bulunarak, partideki sorunun Parti Meclisi (PM) ile MYK’nın değişmesi olduğunu ve bunun hallolması için de delegelerden PM ile MYK’yı değiştirmelerini istemiştir. Aksi halde, “kurtarmak istediğiniz arkadaşlarınızı kurtaramazsınız ve ardından da CHP’nin yok olduğunu görürsünüz” demiştir. YMM, İnönü’nün bu çıkışını, “Ve bekliyorduk milletçe. Hem de ümitle...” ifadesiyle okuyucularıyla paylaşmıştır. Öte yandan İnönü, meseleyi net bir şekilde bire bir mücadele olarak gördüğünü de “Ya Bülent ya ben”⁹⁷ sözleriyle ortaya koymuştur. Ecevit ise, “CHP’yi kurtarma iddiaları var. Bu, kurtarma değil, bir suçlama ve yıpratma kampanyasıdır. Tarih boyunca hiçbir yerden gelmeyen suçlamalar, bugün parti içinden gelmektedir” demiştir. Neticede, kurultay delegeleri 503’e karşı 709 oyla PM’ye güvenoyu

⁹⁰“Kurultay, CHP’nin Yıkılışını Durduramayacaktır”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 118, 8 Mayıs 1972, s. 9.

⁹¹“CHP Kimin Olacak?”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 117,1 Mayıs 1972, s. 7.

⁹²Suna Kili, *1960-1975 Döneminde...*, s. 304.

⁹³“Satırcılara İki Hatırlatma”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 116, 24 Nisan 1972, s. 6; Barış Ertem, “12 Mart 1971 Askerî Müdahalesi Sonrası Ara Rejim ve Türkiye Siyasetine Etkileri (1971-1974)”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 14, 2018, s. 661.

⁹⁴“İnönü, Kurultay Hazırlığına El Koydu”, *Milliyet*, 22 Nisan 1972, s. 1, 9.

⁹⁵“Tehlikeli Olmaya Başlayan Lider”, *Toplum*, S. 4, 28 Nisan 1972, s. 6.

⁹⁶“Kurultay, CHP’nin Yıkılışını Durduramayacaktır”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 118, 8 Mayıs 1972, s. 8.

⁹⁷“Kurultaylar CHP’nin Bozgun Merhaleleridir”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 120, 16 Mayıs 1972, s. 4.

vererek aynı ekiple yola devam etme kararı almıştır.⁹⁸ Bu sonucun ardından İnönü CHP Genel Başkanlığı görevinden istifa ettiğini açıklamıştır.⁹⁹ Ecevit bu istifanın ardından yaptığı açıklamada, İnönü'nün CHP'liler için önemini *"Sayın İsmet İnönü'nün CHP'de genel başkanlık mevkiinden çok üstün bir yeri vardır. Bu üstün yeri İnönü'den başka hiç kimse dolduramaz, dolduramayacaktır. Bütün CHP'lilerin gönlünde ve düşüncesinde o yer daima İnönü'nün olacaktır"*¹⁰⁰ sözleriyle ifade etmiştir. CHP için tarihî bir dönüm noktası olan bu anlarda Ortanın Solu hareketiyle ilgili de *"Marksist veya yabancı bir doktrinden değil, partinin kendi gelişiminden, Türk toplumunun gerçeklerinden ve değişiminden doğduğunu"*¹⁰¹ söylemiştir. Bu gelişmenin ardından yeni genel başkanın belirleneceği kurultayın tarihi 14 Mayıs olarak duyurulmuştur.

Bu sonucun ve İnönü'nün istifasının ardından değerlendirmede bulunan YMM dergisi, Ecevit'i yine sert bir dille tenkit etmiştir. Ecevit'in *"sahte halkçılık oynadığı"* ileri sürülen yazıda, kurultay gününün tablosu şöyle tasvir edilmiştir:

*"Bizce Ecevit, siyaset sahnesine esaslı olarak ve yeni yeni politik cambazlıklarla çıkmaktadır. Adam kurultaydan ziyade sahte gösteriler panayırını andıran yerde, sanki balodaymış gibi İnönü'nün önünde kavisler çizerek düğmelerini ilikliyor, sonra kürsüde İnönü'ye istifayı bastırarak sözler söylüyor, hareketleri planlıyor, arkasından da İnönü istifayı basınca da 'ah İnönü, vah İnönü' edebiyatı yapıyor."*¹⁰²

İnönü'nün 34 yıllık (1938-1972) genel başkanlık görevinden ayrılması muhakkak ki sadece CHP için değil, Türk siyasi hayatı için de önemli bir andır. Dolayısıyla, bu gelişme ve yeni genel başkanlık seçimi dönemin basını gibi YMM'nin de yakından takip ettiği bir gelişme olmuştur. 14 Mayıs 1972 tarihinde gerçekleştirilen kurultay sonucunda Ecevit 913 delegenin 826'sının oyunu alarak CHP'nin üçüncü genel başkanı olmuştur.¹⁰³ Dergiye göre, *"Uzun vadeli bir plan neticesinde CHP'yi ele geçiren Ecevit, şimdi planın ikinci safhasını uygulamakta ve CHP'yi Türkiye için hâlâ karanlık hâlâ meçhul bir 'Sosyal Demokratik Düzen'e geçişte kullanmak istemektedir."* Ecevit'in genel başkan olduktan sonra üslup değişikliğine gittiği de ifade edilen yazıda, CHP içinde *"birleştirici", "toparlayıcı";* Türkiye dışında ise *"Türkiye için hiçbir tehlike arz etmeyen adam rolüne girdiği"* söylenmiştir. Ayrıca, 12 Mart'taki askerî muhtıraya karşı çıkan Ecevit'in yeni dönemde *"günleri(nin) orduya hiçbir sebep yokken bağlılık ve güven bildirmekle geçtiği"*¹⁰⁴ dile getirilmiştir.

Diğer yandan, Ecevit ile yeni bir döneme giren CHP, dergiye göre Türkiye'de Marksist-Leninist ideolojinin güç kazanacağı bir yapı olacaktır. Marksist kesimin niçin yeni dönemde CHP'yi destekleyeceği ise şu sözlerle ifade edilmiştir:

*"Marksistler, Ecevit'in CHP'yi, Marksist ideolojiyi benimsediği veya benimsemediği için destekleyecek değillerdir. Bu, Marksistler için son derece önemsiz bir husustur. Önce, Marksistler Ecevit'in CHP'ye solcu aydınlar kazanmak gibi bir tutkusu olduğunu biliyorlar. Yani Ecevit hizbinin, Marksistlerin ittifak siyasetlerindeki ilk ve değişmez prensibi, 'komünist aleyhtarı olmamak' prensibine sadakatle bağlı olduğunu görüyorlar."*¹⁰⁵

Bu ifadeler ile YMM, başından beri tenkit ettiği Ecevit'in ideolojik duruşunun Marksist kesimle bir nevi kesişim noktasını olduğunu ve tarafların esasında meseleye *"çıkar birlikteliği"* penceresinden baktığını ileri

⁹⁸"Kurultay, Ecevitçileri Seçti", *Milliyet*, 8 Mayıs 1972, s. 1, 12.

⁹⁹"İnönü İstifa Etti", *Milliyet*, 9 Mayıs 1972, s. 1. İnönü oylamadan önce, Kurultay'da Ecevit Grubu'nun kazanması halinde istifa edeceğini açıklamıştı. Orhan Koloğlu, *Ecevit ile CHP...*, s. 90.

¹⁰⁰Hikmet Bila, *CHP 1919-2009*, Doğan Kitap, İstanbul, 2008, s. 228.

¹⁰¹Orhan Koloğlu, *Ecevit ile CHP...*, s. 91.

¹⁰²"Kurultaylar CHP'nin Bozgun Merhaleleridir", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 120, 16 Mayıs 1972, s. 5.

¹⁰³"Ecevit, CHP Genel Başkanı Seçildi", *Milliyet*, 15 Mayıs 1972, s. 1.

¹⁰⁴"Ecevit'in Yeni Tutumu ve Tasfiye Planı", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 122, 6 Haziran 1972, s. 10.

¹⁰⁵"CHP'de Sosyal Demokrasi ve Marksizm-Leninizm", *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 121, 30 Mayıs 1972, s. 3.

sürmüştür. Tabii, 1970'li yılların Türkiye'si'nde komünizm tehlikesinin zirve yılları olarak görülmesi, dergi için bu meselenin Türkiye ve kendileri açısından bir “kırmızı çizgi” olduğunu çok bariz bir şekilde göstermektedir. Dolayısıyla, dergi ve muhafazakâr çevrenin Türkiye için o dönem gördüğü en büyük tehlike komünizmdi. O dönem Türkiye'nin en büyük iki partisinden biri olan CHP'nin yeni lideri Ecevit YMM'nin sürekli hedefinde olmuştur. Çalışmanın geçmiş kısımlarında sıkça örnekleriyle ortaya konmaya çalışıldığı gibi, Ecevit'in henüz genel başkan olmadığı dönemden itibaren sürekli komünist ideoloji üzerinden eleştirilmesi bu zaviyeden değerlendirilebilir.

Ecevit'in genel başkan seçilmesinin ardından yayımlanan başka bir yazıda dergi, Ecevit hareketinin “karanlık” bir hareket olduğunu belirtip bunu şöyle gerekçelendirmiştir:

“(...) Çünkü Ecevit, siyasi piyasaya çıktığı günden beri etrafında daima şüphe, istifham (soru) bulutları dolaşan bir adam olarak bilinmiştir. Kesin ve açık söz sahibi değildir. Dolaylı konuşmaktadır. Bugüne kadar yöneltlen sorular karşısında ya susmayı ya da demagoji sanatına (!) başvurmayı tercih etmiştir. Bu ise, samimi olduğunu iddia edenlerin yolu değildir. (...) Millet hayatına kastetmek isteyen beynelmilel güçler, Türkiye'nin Batı alemleri içinde eritilmesi ve böylelikle millî hasletlerini kaybedip yok olmasının daha kolay olduğu görüşünde ittifak halindedirler. Ecevit gibi kültür itibarıyla Marksist, yaşayış itibarıyla Batı'nın ahlak ve yaşayışının Türk milletinden kopardığı bir adam ise, bu iş için biçilmiş kaftandır.

(...) Unutulmasın ki Ecevit, Türkiye'yi Avrupa Devleti içinde yok edecek çeşitli teşekküllerde üyelik yapmıştır: 1958-1959'da Avrupa Konseyi üyesi olan Ecevit, Avrupa Ekonomik Topluluğu Parlamento Komisyonunda da üyelik yapmıştır.

Ve CHP'yi ele geçirdikten sonradır ki, mason ve Yahudi kontrollü basın vasıtaları ve çevrelerde Ecevit, 'Batı camiasına bağlılığın garantisi' ve 'Avrupa'nın hoşlanacağı bir demokrasi için vazgeçilmez ve şart olan bir unsur' olarak lanse edilmeye başlanmıştır.

Anlaşılmaktadır ki Ecevit, ikinci şık için de iyi bir malzeme kabul edilmiştir. Bahsettiğimiz çevrelerin gayretleri 'Ecevit'i ne şekilde kullanabiliriz'de toplanmaktadır.’¹⁰⁶

Derginin, İnönü-Ecevit mücadelesinde odak noktasının Ecevit olduğu görülmektedir. Esasında dergi iki isme karşı olumlu bir bakış açısına sahip olmasa da CHP'nin geleceğinde ön plana çıkmaya başlamasından dolayı tüm oklarını Ecevit'e çevirmiştir.

Sonuç

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tarihi içerisinde 1960 yılının ortasından itibaren ideolojik değişim arayışları başlamıştır. Ortanın solu anlayışı bu dönemde ortaya çıkmış ve CHP içinde tartışmalara yol açmıştır. Bu dönemin CHP içinde önde gelen isimlerinin başında Genel Sekreter Bülent Ecevit yer almıştır. İsmet İnönü'nün en yakınındaki isimler arasına giren Ecevit, ortanın solu anlayışının en önemli savunucu konumuna gelmiştir. Ancak 12 Mart 1971 Askerî Muhtırası sonrası İnönü ile yol ayrımına gelmiştir. Bu süreç, Ecevit'i 1972'de İnönü'nün halefi yapacak konuma getirmiştir.

CHP'de yaşanan tüm bu süreçler elbette basın tarafından da yakından takip edilmiştir. Bu takibi yapan yayınlardan biri de Yeniden Millî Mücadele (YMM) dergisiydi. Milliyetçi-muhafazakâr bir çizgide olan ve antikomünist bir yayın çizgisi takip eden dergi, 1970 yılında yayın hayatına başlamasıyla birlikte CHP'de yaşananları hem Ortanın Solu üzerinden komünistlik anlayışıyla değerlendirmiş hem de İnönü-Ecevit mücadelesi üzerinden okumuştur. Dönemin Türkiye'sinde komünizm ideolojisi özellikle milliyetçi kesimce bir beka sorunu olarak görüldüğü için YMM dergisi de bu ideolojinin savunucusu olduğunu düşündüğü

¹⁰⁶“CHP'de Sosyal Demokrasi Mi? Marksizm-Leninizm Mi?”, *Yeniden Millî Mücadele Dergisi*, S. 121, 23 Mayıs 1972, s. 4.

CHP ve lider kadrosuna karşı sert söylemlerde bulunmuştur. Derginin hedefindeki asıl isim ise Ecevit olmuştur. Yayın hayatına başladığı günden itibaren Ecevit hakkında onlarca yazı kaleme alınmıştır. Henüz genel başkan olmadığı dönemde dahi hakkında fazlaca yazının yayımlanması, komünist olduğunun iddia edilmesi YMM'nin Ecevit'i son derece önemli gördüğünü; bir tarafıyla Türkiye için de “tehlikeli” olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Oysa Ecevit, o dönem kendisi için söylenen “komünist” ifadesinin bir iftira olduğunu dile getirmiştir. Fakat dönemin Türkiye'sinde sağ anlayış için komünizm çok tehlikeli bir ideoloji olarak görüldüğü için derginin Ecevit'e bakışında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ecevit'in hedefleri ile Marksist ideolojinin çıkar birlikteliğinin tarafları yan yana getirdiği iddia edilmiştir. Bu yönüyle bakıldığında, YMM Ecevit'i Marksist/komünist anlayış üzerinden amansız bir şekilde tenkit etmiştir.

YMM'nin bu süreçte İnönü-Ecevit mücadelesine yaklaşımı da yine son derece sert olmuş ve dergi iki ismin de Türkiye için “tehlikeli” olduğu savını ileri sürmüştür. İnönü'nün şeflik düzenini devam ettirmek isteyen bir isim olduğu ifade edilirken, Ecevit'in genel başkan seçilmesiyle CHP'nin bir anlamda Marksist ideolojinin “arka bahçesi” olacağını iddia etmiştir. Dolayısıyla, YMM dergisi iki isme de son derece olumsuz bakmış ve genel çerçeveden ele alındığında, birini diğerine tercih eder bir yaklaşım sergilememiştir.

Sonuç olarak, 1970'ler Türkiye'sinin içinde bulunduğu kendine özgü şartların yanı sıra Soğuk Savaş ortamının meydana getirdiği siyasi ve toplumsal etkilerin izleri milliyetçi ve muhafazakâr bir yayın organı olan YMM'de Ecevit üzerinden açık bir şekilde okunabilmektedir. O dönemde siyasi bir çizgisi olan dergilerin kamuoyu oluşturmadaki etkisi düşünüldüğünde YMM, Ecevit'i yayın hayatına başladığı ilk günden itibaren “komünizm tehdidi”nin bir unsuru olarak görmüştür. Bu konuda çok sert bir dil tercih etmiştir. Dönemin toz duman atmosferi göz önüne alındığında, dillerin keskinleştiği, kutuplaşmanın giderek zemin bulduğu bir ortamda, Ecevit'in Türkiye için bir “güvenlik sorunu” teşkil ettiği savı işlenmiştir. İncelenen dönemde Türkiye'de kutuplaşmanın her geçen gün artması bu keskin yaklaşımların da bir nevi doğal sonucu olurken, basın organları da bu kutuplaşma siyasetinin tarafı olmuştur.

Hakem Değerlendirmesi

Çıkar Çatışması

Finansal Destek

Dış bağımsız.

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review

Conflict of Interest

Grant Support

Externally peer-reviewed.

The author has no conflict of interest to declare.

The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri

Author Details

Süleyman Aşık (Doç Dr.)

¹ İzmir Bakırçay Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, İzmir, Türkiye

0000-0002-5818-6245

✉ suleyman.asik@bakircay.edu.tr

Ali Şahin

² Kuruma bağlı değildir/non affiliated

0000-0001-6723-781X

Kaynakça | References

Süreli Yayınlar

Milliyet

Toplum

Türk Solu

Yeniden Millî Mücadele Dergisi

Süreli Yayın Makaleleri

Başyazı: "Neden Çıkıyoruz", *Yeniden Milli Mücadele Dergisi*, 3 Şubat 1970.

Başyazı: "Bu Günü Anlamak İçin..", *Yeniden Milli Mücadele Dergisi*, 7 Şubat 1972.

Araştırma Eserler

Altuğ, Kurtul: *Umudun Tükenişinde Son Perde*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2001.

Akar, Rıdvan – Dünder, Can: *Ecevit ve Gizli Arşivi*, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008.

Arcayürek, Cüneyt: *Çankaya'ya Giden Yol: 1971-1973*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.

Atrılgan, Gökhan: "68'in Kapıları", Türkiye'nin 1960'lı Yılları, Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

Aybar, Mehmet Ali: *Neden Sosyalizm Marksizmde Örgüt Sorunu: Leninist Parti Burjuva Modelinde Örgüttür*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Aydın, Suavi – Taşkın, Yüksel: *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Baykam, Bedri: *68'li Yıllar Tanıklar*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999.

Bila, Hikmet: *CHP 1919-2009*, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

Bilici, İlhan: "Kemalizm'in Yeniden İnşasında Bir Aydın Teşebbüsü: Doğan Avcıoğlu'nun Devrim Gazetesi Yazıları Üzerine Bir Araştırma", *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl: 28, S.111, Yaz 2023, s. 151-176.

Bora, Tanıl – Ünüvar, Kerem: "Ellili Yıllarda Türkiye'de Siyasi Düşünce Hayatı", Türkiye'nin 1950'li Yılları, Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar, 1. Basım, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019.

Bozkır, Gürcan: "Türk Siyasal Hayatında Cumhuriyetçi Güven Partisi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VI/15, 2007/Güz, s. 275-308.

Can, Diyar: *Türk Muhafazakârlığında 1970'ler ve Kubaaltı Akademi Mecmuası*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2022.

CHP XX. Kurultayı Parti Meclis Raporu, Ankara, 3 Temmuz 1970.

Çebi, Emrin: *Mücadeleciler ve Yeniden Milli Mücadele Dergisi*, İlem Yayınları, İstanbul, 2022.

Çetin, Atilla: "Ecevit, Mustafa Bülent (1925-2006)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2020, s. 389-390.

Çolak, Mustafa: *Bülent Ecevit*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020.

Demirel, Tanel: *12 Mart ve 12 Eylül'ün Anatomisi 1960-1980 Türkiye'sinde Siyaset*, Liberte Yayınları, Ankara, 2023.

Ecevit, Bülent: *Ortanın Solu*, 2. Baskı, Kim Yayınları, İstanbul, 1966.

Ege, Önder: *9 Mart 1971 Türkiye'de Sol Darbe Teşebbüsü*, Kopernik Kitap, İstanbul, 2021.

Emre, YunuS. *CHP, Sosyal Demokrasi ve Sol Türkiye'de Sosyal Demokrasinin Kuruluş Yılları (1960-1966)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

Ertem, Barış: "12 Mart 1971 Askerî Müdahalesi Sonrası Ara Rejim ve Türkiye Siyasetine Etkileri (1971-1974)", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, S. 14, Nisan 2018, s. 655-676.

Fedayi, Cemal: "Ortanın Solu Akımı", *Liberal Düşünce*, S. 33, Kış 2004, s. 163-183.

Goloğlu, Mahmut: *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV (1946-1950) Demokrasiye Geçiş*, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021.

Görücü, Çağdaş: "CHP: Değişim, Umut, Hayal Kırıklığı", Türkiye'nin 1970'li Yılları, Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020.

Hocaoğlu, Kerem: "1965'ten 1980'e Cumhuriyet Halk Partisi ve Ortanın Solu", Kuruluşundan Daimi Muhalefete CHP'nin 100 Yılı, Derleyen: Ekin Kadir Selçuk, İletişim Yayınları, İstanbul, 2023.

İlhan, Attilâ: *Hangi Sol?*, 9. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2023.

Kaya, Asil: *CHP'de İnönü-Ecevit Mücadelesi*, 2. Baskı, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 2023.

Kili, Suna: *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler Siyaset Bilimi Açısından Bir İnceleme*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.

- Kocaoğlu, Ceyda Tuna: "Kızıl Tehlike" Soğuk Savaş Türkiye'sinde Komünizmle Mücadele, Berikan Yayınevi, Ankara, 2022.
- Koloğlu, Orhan: *Ecevit ile CHP Bir Aşk ve Nefret Öyküsü*, Büke Yayınları, İstanbul, 2000.
- Koloğlu, Orhan: *Kim Bu Ecevit*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001.
- "Mücadele Birliği Dağılırken Çok Acı Çektik", (Çevrimiçi), <httpS://www.star.com.tr/pazar/mucadele-birligi-dagilirken-cok-aci-cektik-haber-769268>, 25 Ağustos 2024.
- Özdemir, Hikmet: "Siyasi Tarih (1960-1980)", Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, 8. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.
- Özkandaş, Yaşar: "12 Mart 1971 Muhtırası'nın Türk Siyasetini Şekillendirmesi Ekseninde Cumhuriyet Halk Partisi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 68, Bahar 2021, s. 573-615.
- Öztürk, Emine: "Türkiye ve Fransa'da 1968: Fransa'daki Mayıs Ayaklanmasını Başlatan Öğrenci Hareketinden Farklı Yönleriyle Türkiye'de Sosyalist Öğrenci Hareketi". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 19, S. 34, 2018, s. 371-415.
- Sağlam, Kayhan: *Ecevit Olayı Bir Başbakanın Doğuşu*, C. 1, 8. Baskı, Belge Yayınları, İstanbul, 1974.
- Sağlam, Kayhan: *Ecevit Olayı Bir Başbakanın Doğuşu*, C. 2, Belge Yayınları, İstanbul 1974.
- Sinanoğlu, Oktay: *Bye Bye Türkçe*, 55. Baskı, Bilim + Gönül Yayınevi, İstanbul, 2011.
- Tekin, Uğur: *Ecevit'in Günah Galerisi*, 2. Baskı, Umur Yayınları, İstanbul, 1975.
- Türkmen, Hamza: "Yeniden Millî Mücadele-1", (Çevrimiçi), <httpS://www.haksozhaber.net/okul/yeniden-milli-mucadele-1-659yy.htm>, 31 Ocak 2024.
- Tütüncü Esmer, Gülsüm: *CHP: 1965-1980 Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu*, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2006.
- Uyar, Hakkı: *100 Soruda Cumhuriyet Halk Partisi Tarihçesi (1923-2010)*, AnkaHa Yayınları, Ankara, 2012.
- Uyar, Hakkı: *İki Darbe Arasında CHP 1960-1971*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.
- Vareli, Anıl: "Altmışlı Yıllar Türkiye'sinde Sınıf ve Siyaset: Meşruiyet Savaşımı, Siyasal Yükselişi ve İç Bölünmeleriyle TİP", Türkiye'nin 1960'lı Yılları, Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- Yalçın, Kutalmış: *Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Millî Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2020.
- Yalçın, Kutalmış: "Türk Siyasal Hayatında Yeniden Millî Mücadele Hareketi (1967-1980)", *Journal of Universal History Studies (JUHS)*, 4(1), June 2021 s. 79-97.
- Yüksel, Şafak: *Yeniden Millî Mücadele Dergisi (1970-1971)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, 2019.
- Zürcher, Erik Jan: *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev.: Yasemin Saner, 32. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.